

УДК 316.752(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.4>

Андрій КАМБУР

кандидат соціологічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, вул. Коцюбинського 2, м. Чернівці, Україна, 58002
ORCID: 0000-0002-3751-7228

Бібліографічний опис статті: Камбур, А. (2024). Оптимізація впливу соціокультурних факторів на активну ціннісну поведінку особистості. *Ввічливість. Humanitas*, 5, 26–32, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.4>

ОПТИМІЗАЦІЯ ВПЛИВУ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ ФАКТОРІВ НА АКТИВНУ ЦІННІСНУ ПОВЕДІНКУ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядаються особливості та значущість соціокультурних факторів, що впливають на формування активної ціннісної поведінки особистості в сучасному суспільстві. Проаналізовано основні підходи до вивчення взаємозв'язку соціокультурного середовища та індивідуальних ціннісних орієнтирів, а також їх вплив на поведінкові моделі особистості. Поставлено акцент на необхідності оптимізації цих впливів задля розвитку активної позиції громадян та збереження культурних і моральних цінностей у процесі соціалізації.

У ході дослідження виокремлено ключові соціокультурні чинники (сім'я, освіта, медіа, культурні традиції, суспільні інститути) та їхній вплив на ціннісні установки і мотиви активної поведінки особистості. Автор статті пропонує концептуальні засади для оптимізації цього впливу, орієнтовані на зміцнення позитивних соціальних настанов і стимулювання конструктивної взаємодії особистості з соціумом. Зокрема, розглядаються практичні механізми впровадження ціннісно-орієнтованого підходу в освітню, культурну та громадську діяльність.

Автор пропонує розглядати соціальну активність як засіб адаптації і доходить висновку, що залученість індивіда у різні форми взаємодії з соціальним оточенням є важливим компонентом адаптаційного процесу. Завдяки спілкуванню, обміну думками та участі у спільних проєктах особистість інтегрується в суспільство, засвоюючи його цінності та норми. Цей процес взаємодії забезпечує природну адаптацію до нових соціальних умов, а також сприяє формуванню навичок і моделей поведінки, необхідних для ефективного життя у суспільстві.

В статті підкреслено, що соціальні інститути є важливими посередниками між соціокультурними факторами та особистістю, сприяючи їх інтеграції та закріпленню в активній ціннісній поведінці людини, що дозволяє досягти гармонійного розвитку як індивіда, так і суспільства в цілому.

Результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення соціальної політики, розробки програм громадської освіти, а також для формування ціннісних орієнтирів серед молоді. Запропонована модель оптимізації впливу соціокультурних факторів сприяє гармонійному розвитку особистості, підвищенню її соціальної відповідальності та готовності до активної участі в житті суспільства.

Ключові слова: соціальні інститути, соціокультурні фактори, активна ціннісна поведінка, особистість, соціальна адаптація, оптимізація впливу, соціалізація, суспільна активність, ціннісні орієнтири, інтеграція в суспільство.

Andrii KAMBUR

PhD in Sociology, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Pedagogy and Social Work, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, 2 Kotsiubynskoho str., Chernivtsi, Ukraine, 58002

ORCID: 0000-0002-3751-7228

To cite this article: Kambur, A. (2024). Optymizatsiia vplyvu sotsiokulturnykh faktoriv na aktyvnu tsinnisnu povedinku osobystosti [Optimization of the influence of socio-cultural factors on active value behavior]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 5, 26–32, doi: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.5.4>

OPTIMIZATION OF THE INFLUENCE OF SOCIO-CULTURAL FACTORS ON ACTIVE VALUE BEHAVIOR

The article examines the features and significance of socio-cultural factors that influence the formation of active value behavior of an individual in modern society. The main approaches to the study of the relationship between the socio-cultural environment and individual value orientations, as well as their impact on the behavioral patterns of the individual are analyzed. The emphasis is placed on the need to optimize these influences in order to develop an active position of citizens and preserve cultural and moral values in the process of socialization.

The study identifies key socio-cultural factors (family, education, media, cultural traditions, public institutions) and their influence on the values and motives of active behavior of an individual. The author of the article proposes a conceptual framework for optimizing this influence, aimed at strengthening positive social attitudes and stimulating constructive interaction of the individual with society. In particular, the author considers practical mechanisms for implementing a value-based approach in educational, cultural and social activities.

The author proposes to consider social activity as a means of adaptation and concludes that an individual's involvement in various forms of interaction with the social environment is an important component of the adaptation process. Through communication, exchange of opinions, and participation in joint projects, an individual integrates into society, assimilating its values and norms. This process of interaction ensures natural adaptation to new social conditions, and also contributes to the formation of skills and behaviors necessary for effective life in society.

The article emphasizes that social institutions are important intermediaries between socio-cultural factors and the individual, facilitating their integration and consolidation in active value-based human behavior, which allows achieving harmonious development of both the individual and society as a whole.

The results of the study can be used to improve social policy, develop public education programs, and form value orientations among young people. The proposed model of optimizing the influence of socio-cultural factors contributes to the harmonious development of the individual, increasing his or her social responsibility and readiness to actively participate in society.

Key words: *social institutions, socio-cultural factors, active value behavior, personality, social adaptation, optimization of influence, socialization, social activity, value orientations, integration into society.*

Актуальність проблеми. Сьогодні можна стверджувати, що процес ослаблення ідеологічного впливу колишньої соціалістичної системи відбувався нерівномірно, фрагментарно та тривав десятиліттями. Цей процес приніс учасникам суспільних відносин не лише духовне звільнення, але й створив значні труднощі. Зокрема, це проявилось у втраті соціальними суб'єктами основних засад їхньої соціальної ідентичності, руйнуванні важливих суспільних цінностей та відсутності чітких напрямів для майбутнього розвитку суспільства.

Безперечно, втрата довіри до ідеології «розвинутого соціалізму» призвела до активної зміни ціннісних орієнтирів. На жаль, суспільство не змогло сформуванати національної ідеї як квінтесенції найважливіших цінностей, потужного механізму суспільних змін і джерела енергії для суспільно-політичної та економічної діяльності. Сьогодні ціннісна поліфуркація змушує нас звертатися до проблеми формування ціннісних засад і механізмів демократичного суспільства, зосереджуватися на теоретичних і практичних аспектах переходу України від тоталітаризму до демократії, висвітлюючи базові цінності сучасного демократичного суспільства.

Кризові явища в нашій країні позначилися розпадом соціетальних зв'язків і руйнуванням очікувань суспільних груп, що виникло через кризу ціннісних орієнтирів соціальних акторів і втрату ними відчуття ідентичності. В таких умовах можна поспостерігати за двома привабливими варіантами, які часто співіснують: створення принципово нової ідеології оновлення та стимулювання розвитку справжньої

соціальної науки. Це дає можливість заповнити ціннісну порожнечу в суспільній свідомості (за допомогою нової ідеології) та подолати нестачу знань про необхідні кроки для покращення наявного стану суспільства (за допомогою науки).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження цінностей, що суб'єктно впливають на свідомість та одночасно є елементами модернізації суспільства є однією з актуальних тем серед дослідників соціономічної сфери. Соціономічна сфера охоплює професії, що безпосередньо пов'язані з роботою з людьми та впливом на розвиток їхніх соціальних навичок, емоційного інтелекту, ціннісних орієнтирів і суспільної поведінки. Представники цієї сфери є ключовими суб'єктами впливу на суспільство, оскільки їхня діяльність спрямована на зміцнення соціальних зв'язків, сприяння соціальній інтеграції та розвитку особистості.

Особливості у питаннях ціннісних детермінант поведінки людини в реаліях сьогодення, коли зовнішній вплив на особистий вибір цінностей істотно зменшився, все ще залишається недостатньо дослідженими.

Дослідження соціокультурних чинників та викликів модернізації за кордоном має майже столітню історію, зокрема у працях таких науковців, як Т. Веблен, М. Вебер, А. Інкельс, В. Зомбарт, Р. Інглехарт, Д. Мак-Клелланд, Д. Белл та Г. Зіммель. У вітчизняній соціології та емпіричних дослідженнях цей напрямок представлений переважно окремими проектами, здійсненими С. Катаєвим, Н. Победою та В. Шедяковим.

Мета дослідження. Вивчення та розробка підходів до оптимізації впливу соціокультурних факторів на формування активної ціннісної поведінки особистості в сучасному суспільстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідники соціономічної сфери як поля формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей давно визнали, що ціннісне розмаїття є природним станом людських спільнот. Подібно до інших основоположних аспектів людського існування, розмаїття цінностей зазвичай має амбівалентний характер, що передбачає як позитивні, так і негативні інтерпретації та процеси (Тюльпа, 2020).

Особливий випадок ціннісної різноманітності спостерігається в сучасних суспільствах, де зберігаються традиційні цінності та структури, що виникли на доіндустріальній стадії розвитку. В принципі, співіснування традиційних і модернізованих форм і елементів є звичайним явищем навіть у сучасних суспільствах, таких як США.

У країнах, що розвиваються, де традиційні цінності мають значно більшу вагу, модернізовані елементи виступають своєрідними «анклавами» – окремими вкрапленнями серед переважаючих традиційних структур.

Деякі з цих країн змогли перетворити культурну «архаїку» на ресурс для модернізації, інтегруючи цінності, сформовані в докапіталістичний період, у сучасні процеси та контексти розвитку. Інакше кажучи, вони використовують те, чого в них є достатньо. Проте успішна модернізація вимагає наявності чіткої ієрархії базових цінностей, щоб мета відповідала засобам її досягнення.

Ключові цінності повинні не лише свідчити про невідворотність суспільних змін та готовність до них, але й їхній зв'язок із модернізацією (і навпаки), включаючи чітке усвідомлення цілей і шляхів їх реалізації. Адвокати теорії модернізації стверджують, що позитивні зміни в ході цього процесу можуть відбутися за умови формування на кожному попередньому етапі відповідного набору чинників, так само як у виробництві кінцевий продукт можна отримати лише при дотриманні послідовності технологічних операцій.

Важливим аспектом є взаємодія між традиційними елементами та новими модерні-

зованими структурами, яка включає ціннісно обґрунтовану діалектику їхнього співіснування. Таке поєднання забезпечує поступове накопичення нових, подеколи маргінальних здібностей. Це зменшує напруженість у процесі еволюційного піднесення, сприяє органічності соціальних змін та покращує системну якість на шляху до модернізації.

Не менш важливим є розуміння модернізації як усвідомленої мети, враховуючи можливість значних соціальних перетворень, що включають елементи модернізації. Спочатку вона може виникати як непередбачений наслідок соціетальних перетворень. Тому успішне прогресивне оновлення як усвідомлений план розвитку суспільства передбачає формування у суспільстві чітких уявлень про індивідуальні цінності.

«Трансформації, суспільні зміни та перебування, як показує досвід України, призводять до порушення структурно-функціональної системи суспільства, радикально змінюючи або навіть повністю руйнуючи повсякденне життя особистості, включаючи усталену систему соціальних статусів, ролей і норм. Такі процеси підривають ціннісно-символічні основи, які визначають усвідомлення людьми соціальних норм, оцінювання соціальних ролей та їх інструментальну значущість» (Камбур, 2020).

Ці трансформації «руйнують кордони, в межах яких існувала впорядкована система соціальних зв'язків і цінностей. Суспільство тимчасово втрачає свою солідарність і толерантність до загальноприйнятої системи цінностей, перебуваючи в стані аномії, як це описував Е. Дюркгайм. До того ж, обмеження матеріальних ресурсів і престижних соціальних позицій у політичній та економічній структурах посилює конкуренцію серед людей за їх здобуття» (Прохоренко, 2016).

Як зазначає А. Лобанова, «усе це призводить до соціального розшарування, яке можна пояснити ієрархічним розподілом соціокультурних благ. Суспільство може бути «розшароване» на кілька умовних груп в залежності від участі та ролі людей у відтворенні соціально-статусної ієрархії та ціннісно-нормативної системи» (Лобанова, 2004):

– Активні діячі. Це люди, які ініціюють зміни і прагнуть досягти «більшого» – бажаного соці-

ального статусу, матеріального достатку та влади, не задовольняючись «тим, що мають».

– Активні помічники. Це особи, які, хоча й не можуть «взяти ситуацію у свої руки», підтримують тих, хто здатний це зробити. Вони прагнуть зберегти «те, що мають» і очікують соціальних чи матеріальних вигод за свою лояльність.

– Пасивні спостерігачі. Це люди, які не підтримують активних діячів. Разом з тим, вони не заважають їм провадити свою діяльність. Вони займаються збереженням «того, що мають», залишаючись в очікуванні «свого часу».

– Повністю пасивні. Ці особи байдужі до змін і не мають особливих прагнень зберігати «те, що мають», змінювати щось або досягати «більшого». Вони просто живуть, як складається.

– Контрреволюціонери. Це група людей, які активно виступають проти змін. Вони прагнуть зберегти «все, що мають» і законсервувати «все, як було».

Кожна така умовна соціальна група формує власну ціннісну та нормативну систему. Це визначає адекватну соціально-статусну та рольову ієрархічну систему, а також мотиваційну систему та систему очікувань. Таким чином, у періоди суспільних трансформацій формується така ціннісно-нормативна система, яку називають поліфуркаційною.

Щодо труднощів періоду адаптації в суспільстві що трансформується, не зайвим буде визначити оптимальний шлях, який дозволить суттєво скоротити цей період. Також, поступово потрібно вирішити ключові виклики власного існування та подальшого прогресивного розвитку. Багато вчених вважають, що дієвого результату можна досягти завдяки поєднанню процесів пристосування з активною діяльністю, що має соціальну цінність та супроводжується належним управлінням від базових до найвищих рівнів.

Зі свого боку, це допоможе сформувати довіру до поточної соціально-політичної системи в Україні в свідомості та практичній діяльності людей. У сучасних умовах довіра, впевненість у майбутньому, готовність до активних дій на благо сьогодення та майбутнього, а також соціальна активність є ключовими суб'єктивними цінностями, без яких важко досягти інших цінностей. Отже, можна сформулювати «принцип адаптації через соціальну активність і діяль-

ність, у процесі яких виникають життєво важливі цінності» (Камбур, 2020).

Принцип адаптації через соціальну активність і діяльність є важливим механізмом, за допомогою якого особистість і суспільство в цілому здатні ефективно реагувати на зміни та виклики сучасного світу. Цей принцип базується на ідеї, що особистість адаптується до нових умов не пасивно, а шляхом залучення до різноманітних соціальних взаємодій та діяльності, які поступово формують її ціннісні орієнтири. У процесі цієї активності виникають життєво важливі цінності, які допомагають особистості та суспільству розвиватися гармонійно.

Якщо розглядати соціальну активність як інструмент адаптації, то можна зрозуміти, що соціальна активність, тобто залученість індивіда в різні форми взаємодії з оточенням, є ключовим елементом адаптаційного процесу. Через спілкування, обмін думками, участь у спільних проєктах особистість інтегрується у соціум, засвоюючи його цінності й норми. Під час цієї взаємодії виникає природна адаптація до нових соціальних умов, а також вироблення навичок і поведінкових моделей, необхідних для успішного існування в суспільстві.

Неабияку роль у формуванні цінностей відіграє і діяльність, у якій бере участь особистість, і яка є важливим чинником у процесі ціннісної адаптації. Через трудову, культурну, навчальну або громадську діяльність індивід поступово формує уявлення про важливість праці, взаємодопомоги, відповідальності, співпраці та інших цінностей. Діяльність забезпечує не тільки матеріальне існування, а й розвиток духовних та моральних орієнтирів, які становлять основу гармонійного життя у суспільстві.

Важливо, що у процесі соціальної активності та діяльності виникають і закріплюються ті цінності, які є основоположними для сталого розвитку особистості та суспільства. Наприклад, взаємоповага, довіра, чесність і толерантність формуються завдяки спільним зусиллям і відповідальності, яку розділяють люди під час діяльності. Ці цінності є життєво необхідними для успішної адаптації в динамічному середовищі, вони слугують своєрідними внутрішніми орієнтирами, що підтримують стабільність і цілісність суспільства.

Соціальна активність також має здатність посилювати адаптивний потенціал всього су-

пільства. Коли індивіди активно взаємодіють і займаються корисною діяльністю, вони не тільки розвивають власні цінності, але й сприяють збагаченню колективних цінностей, створенню атмосфери співробітництва та взаємодопомоги. Це дозволяє суспільству швидше й успішніше реагувати на нові виклики, зокрема економічні, політичні та культурні.

Принцип адаптації через соціальну активність і діяльність підкреслює, що активна позиція та залученість особистості в життя суспільства є ефективним способом реагування на зміни та створення стійкої системи цінностей. Такий підхід не лише допомагає особистості адаптуватися до навколишнього середовища, але й сприяє загальному розвитку й зміцненню суспільства. Формуючи життєво важливі цінності, цей принцип створює основу для гармонійного та стійкого розвитку, що є важливим у контексті сучасних соціальних і культурних змін.

Відомо, що людина може обирати мету та розробляти стратегію своєї майбутньої поведінки, спираючись на свою індивідуальну систему цінностей. Різноманітність та кількість соціальних ролей особистості визначаються численними соціальними групами, з якими вона себе ідентифікує, а також різноманітними формами діяльності та взаємин, в які вона залучена. Кожна роль є сукупністю значущих елементів, якщо їх не засвоїти, стають неможливими побудова соціальних зв'язків особистості зі світом і взагалі комунікація.

Загальновідомо, що протягом останніх тридцяти років морально-психологічний клімат у нашому суспільстві зазнав значних змін. Люди змушені діяти не відповідно до моральних норм, а керуючись власними уявленнями про економічну доцільність. Їхні ціннісні орієнтири спотворені ринковими вимогами, які вимагають ставити гроші на перше місце та діяти відповідно до умов ринкового середовища. Це призводить до розриву між усвідомленням суспільних цінностей і необхідністю дотримуватись правил ринку, що змушує людей ігнорувати свої моральні переконання. Основними мотивами їхньої поведінки стають економічні цілі та вигоди, а людські якості залишаються поза увагою. Прояви морального занепаду виявляються в негативних формах поведінки, спрямованих на отримання при-

бутку. Люди починають сприймати одне одного як засоби для досягнення особистих вигод, що призводить до відчуження у суспільстві, втрати людяності та руйнування цілісності особистості.

Сьогодні в Україні склалася ситуація, за якої нова владна команда, що пропагувала лібертаріанські ідеї, на жаль, не змогла забезпечити більшості населення позитивними змінами у їхньому житті, або хоча б надією на краще майбутнє в соціальному та матеріальному планах. Навпаки, «через війну становище значної частини населення погіршилося: люди не отримали жодних благ як компенсацію за страждання та труднощі, пережиті під час трансформації. Вони стали жертвами серйозних соціальних потрясінь, і багато з них передчасно пішли з життя» (Камбур, 2024).

Проблема, яку ми розглядаємо в цій статті, також є однією з причин, чому Росія наважилася на військову агресію проти нашої держави. Рівень життя більшості українців залишався вкрай низьким. Нерівномірна, фрагментарна та затяжна трансформація виявилася надзвичайно важкою для соціально-культурної сфери. На жаль, за роки незалежності України більшість людей змушені були, з різних причин, толерувати дисфункціональність головних соціальних інститутів. Дисфункція соціальних інститутів – це порушення або неспроможність соціальних інститутів виконувати свої основні функції, що призводить до дестабілізації суспільства і виникнення негативних наслідків на індивідуальному та суспільному рівнях. Соціальні інститути, такі як армія, сім'я, освіта, економіка, держава, релігія та інші, існують для забезпечення стабільності, передачі цінностей та задоволення основних потреб суспільства. Коли ці інститути починають функціонувати неефективно або всупереч своїм призначенням, суспільство стикається з кризами і зниженням якості життя.

В Україні дисфункція соціальних інститутів проявляється в різних формах:

1. Неефективність. Інститут не справляється зі своїми функціями, надаючи низьку якість послуг або забезпечуючи їх у недостатньому обсязі (наприклад, недостатнє фінансування армії, медичних чи освітніх установ).

2. Корупція та зловживання. Зокрема в державних і правових інститутах може виникати

корупція, що підриває довіру до них і знижує ефективність їхньої роботи.

3. Соціальна несправедливість. Коли інститути діють на користь лише певних груп, зростає нерівність, що породжує соціальну напруженість і конфлікти.

Ще до широкомасштабного вторгнення східного ворога на наші землі, українці повсюдно стикалися з наслідками дисфункції соціальних інститутів, які можуть бути як короткостроковими, так і довгостроковими. Це *соціальна дезінтеграція*. Дисфункціональні інститути не здатні об'єднувати людей на основі спільних цінностей і норм, що веде до дезінтеграції суспільства, послаблення соціальних зв'язків і зростання соціальної ізоляції. Це *зростання злочинності та девіантної поведінки*. В умовах, коли правові та освітні інститути не працюють належним чином, збільшується рівень злочинності, наркоманії, безпритульності та інших форм девіантної поведінки. І, як наслідок *зниження якості життя*. Неefективні медичні, економічні й правові інститути безпосередньо впливають на здоров'я, матеріальне становище та безпеку громадян, що знижує загальний рівень якості життя.

Отже, дисфункція соціальних інститутів є серйозним викликом, який призвів до суттєвих негативних наслідків для суспільства. Ефективність функціонування соціальних інститутів має критичне значення для стабільності й розвитку суспільства, тому боротьба з дисфункцією повинна бути пріоритетним завданням як для державних структур, так і для громадянського суспільства. Вирішення цієї проблеми можливе через глибоке реформування, забезпечення прозорості та підтримку інституційної відповідальності, що сприятиме формуванню стабільного, гармонійного і справедливого суспільства.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Дійсна активність, яка має фактичний вплив на суспільство та його життя,

може виникнути лише через діяльність вільних людей, зокрема незалежних у матеріальному плані. Щоб бути справжнім громадянином і дійсно соціально активною особою, людина повинна усвідомлювати певні абстрактні істини про себе, свої здібності та можливості.

Соціокультурні фактори відіграють ключову роль у формуванні поведінкових моделей особистості в сучасному соціумі. Різні аспекти соціальної і культурної взаємодії впливають на ціннісні орієнтації, адаптаційні механізми та соціальну активність індивідів. Оптимізація цього впливу потребує комплексного підходу, який враховує як макро-, так і мікрорівні соціальної організації.

Важливою є інтеграція соціокультурних цінностей на рівні освітніх програм і громадянської освіти. Формування у молоді розуміння важливості соціальної активності, моральних принципів і громадянської відповідальності сприятиме розвитку гармонійного суспільства.

Необхідно стимулювати розвиток громадянського суспільства, яке буде активно брати участь у процесах соціального управління та вирішення суспільних проблем. Підтримка волонтерства, громадських ініціатив та неурядових організацій сприятиме зміцненню соціальних зв'язків і підвищенню рівня соціальної довіри.

Нарешті, варто зазначити важливість індивідуальної роботи з особистістю, яка включає психологічну підтримку та розвиток навичок самоорганізації та саморегуляції. У сучасному соціумі особистість повинна мати можливість не лише адаптуватися до зовнішніх умов, але й активно впливати на своє оточення, реалізуючи свої потенційні можливості.

Отже, оптимізація впливу соціокультурних факторів на поведінку особистості вимагає системного підходу, що враховує всі рівні соціальної взаємодії. Тільки за таких умов можна досягти гармонійного розвитку особистості та суспільства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аверіна К. Фактори формування соціальної активності майбутніх фахівців соціономічних професій. *Наукові записки БДПУ. Серія: Педагогічні науки*. 2019. № 3. С. 171–181.
2. Головаха Є. Соціальний цинізм і аномія в українському суспільстві: загальна динаміка і останні зміни. *Українське суспільство: моніторинг соціальних змін*. 2014. № 1(1). С. 49–56. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrsoc_2014_1\(1\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ukrsoc_2014_1(1)_6)

3. Камбур А. В. Вплив ситуаційних особливостей культурно-історичного розвитку країни на процеси соціалізації та ресоціалізації особистості. *Проблеми соціалізації особистості в умовах соціальних змін: колект. монографія* / за заг. ред. А.В. Камбура. Чернівці : Золоті литаври, 2020. С. 173–205.
4. Камбур А. В. Ліберальна перебудова соціальної держави: новий контекст для розвитку неприбуткових організацій у сфері надання соціальних послуг. *Ввічливість. Humanitas*. 2024. № 2, С. 37–43. DOI: <https://doi.org/10.32782/humanitas/2024.2.6>.
5. Лобанова А. С. Феномен соціальної мімікрії: монографія. Київ : Ін-т соціології НАН України, 2004. 300 с.
6. Прохоренко Є. Соціальна аномія як фактор криміналізації суспільства. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія: Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи*. 2016. № 37. С. 142–146. URL: <https://periodicals.karazin.ua/ssms/article/view/8036>
7. Сущенко Т. І. Сутність поняття «ціннісна визначеність особистості» в сучасному соціумі та педагогіці. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2013. № 30. С. 358–361. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2013_30_59.
8. Тюльпа Т. Соціономічна сфера як поле формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. № 27, том 5, С. 133–137. URL: http://www.apfn-journal.in.ua/archive/27_2020/part_5/25.pdf

REFERENCES:

1. Averina, K. (2019). Faktory formuvannia sotsialnoi aktyvnosti maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnykh profesii [Factors of formation of social activity of future specialists in socio-economic professions]. *Naukovi zapysky BDPU. Seriya: Pedagogichni nauky – Scientific Notes of Berdiansk State Pedagogical University. Series: Pedagogical Sciences*. Berdiansk, 171–181. [in Ukrainian].
2. Holovakha, Ye. (2014). Sotsialnyi tsynizm i anomiiia v ukrainskomu suspilstvi: zahalna dynamika i ostanni zminy [Social cynicism and anomie in Ukrainian society: general dynamics and recent changes]. *Ukrainske suspilstvo: monitorynh sotsialnykh zmin – Ukrainian society: monitoring social changes*, 1(1), 49–56. [in Ukrainian].
3. Kambur, A. (2020). Vplyv sytuatsiinykh osoblyvostei kulturno-istorychnoho rozvytku krainy na protsesy sotsializatsii ta resotsializatsii osobystosti [The influence of situational features of the country's cultural and historical development on the processes of socialization and resocialization of the individual]. *Problemy sotsializatsii osobystosti v umovakh sotsialnykh zmin: Monohrafiia – Problems of personality socialization in the context of social change: a collective monograph*. Chernivtsi : «Zoloti lytavry» [in Ukrainian].
4. Kambur, A. (2024). Liberalna perebudova sotsialnoi derzhavy: novyi kontekst dlia rozvytku neprybutkovykh orhanizatsii u sferi nadannia sotsialnykh posluh [Liberal restructuring of the welfare state: a new context for the development of non-profit organizations in the field of social services]. *Vvichlyvist. Humanitas*, 2, 37–43 [in Ukrainian].
5. Lobanova, A. (2004). Fenomen sotsialnoi mimikrii [The phenomenon of social mimicry]. Kyiv : In-t sotsiolohii NAN Ukrainy [in Ukrainian].
6. Prokhorenko, Ye. (2016). Sotsialna anomiiia yak faktor kryminalizatsii suspilstva [Social anomie as a factor in the criminalization of society]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriya: Sotsiologichni doslidzhennia suchasnoho suspilstva: metodolohiia, teoriia, metody – Bulletin of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series: Sociological studies of modern society: methodology, theory, methods*, 37, 142–146 [in Ukrainian].
7. Sushchenko, T. (2013) Sutnist poniattia «tsinnisna vyznachenist osobystosti» v suchasnomu sotsiumi ta pedahohitsi [The essence of the concept of “value determination of the individual” in modern society and pedagogy]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of forming a creative personality in higher and secondary schools*, 30, 358–361 [in Ukrainian].
8. Tiulpa, T. (2020) Sotsionomichna sfera yak pole formuvannia sotsialnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv sotsionomichnykh spetsialnostei [Socionomic sphere as a field of formation of social competence of future specialists in socionomic specialties]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues in the humanities*, 27, 133–137 [in Ukrainian].